

การจัดการเรียนรู้ (ที่มากกว่า) แบบผสมผสาน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุค Next Normal : การประยุกต์แนวคิดภาคทฤษฎีมาสู่การลงมือปฏิบัติ More Blended Learning (MBL) that Focused on Learners as the Center in the Next Normal Era: Applying Concepts from Theory to Practice

สุภาภรณ์ งามวัน¹, สุปราณี วงษ์แสงจันทร์², อภิปราย ดวงน้อย¹ และ กรณัฐ สกุลกฤติ³
Supaporn Ngamwan¹, Supranee Vongsaengjun², Apiprai Doungnoi¹ and Koranut Sakulkrit³

¹สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

¹Academic Office, Eastern Asia University

²คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

²School of Information Technology, Eastern Asia University

³คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

³School of Business Administration, Eastern Asia University

Received: August 5, 2024

Revised: August 28, 2024

Accepted: August 28, 2024

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ได้ถูกนำมาใช้กว้างขวางมากขึ้นในช่วงหลังผ่านวิกฤตโควิด19 เป็นการเรียนผสมกันระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้นอกห้องเรียน ในหนึ่งวิชาผู้สอนจะใช้วิธีการสอนที่หลากหลายรูปแบบ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ และในบทความนี้ยังพบอีกว่ามีปัจจัยส่วนบุคคลที่สำคัญของผู้เรียน 4 ประการ ที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ โดยผู้เขียนเรียกย่อว่า M O R E (ซึ่งพ้องเสียงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า More-มอร์ ที่แปลเป็นภาษาไทยว่า มากกว่า/ยิ่งกว่า ฯลฯ) โดยปัจจัย M O R E ที่กล่าวถึงในบทความนี้ M จะหมายถึง Moral, O หมายถึง Open Mind, R หมายถึง Responsible และ E หมายถึง Enjoy Moral (M) : ปัจจัยศีลธรรม, Open Mind (O) : ปัจจัยการเปิดใจ, Responsible (R) : ปัจจัยความรับผิดชอบ และ Enjoy (E) : ปัจจัยความเพลิดเพลิน เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner's personal factors) ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน และการให้ความสำคัญกับคุณลักษณะดังกล่าวนี้ของผู้เรียนยังเป็นการแสดงถึงความสอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริงที่ไม่เพียงให้ความสำคัญกับตัวบุคคลแต่ยังมุ่งเป้าไปที่คุณลักษณะภายในของผู้เรียนด้วย และเมื่อนำคำว่า MORE มาบูรณาการเข้ากับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในยุควิถีใหม่ (New Normal) ที่ระบบการศึกษาได้ถอดบทเรียนสำคัญหลายประการมาจากช่วงวิกฤตโควิด19 จึงเกิดเป็นแนวคิด MORE Blended Learning : MBL ขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน; การจัดการเรียนรู้ (ที่มากกว่า) แบบผสมผสาน; ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน

Abstract

Blended Learning has been used more widely after the COVID-19 crisis. It is a combination of learning in the classroom and learning outside the classroom. In one subject, teachers will use a variety of teaching methods. The main goal is to enable students to achieve their learning goals. And in this article, it was also found that there are four important personal factors of learners that directly affect their success in learning with this method. The author abbreviates it as M O R E (which has the same sound as the English word More-More, which is translated into Thai as More/ than etc.) by the M O R E factors mentioned in this article, M means Moral, O means Open Mind, R means Responsible and E Means Enjoy. Moral (M): moral factor, Open Mind (O): open-minded factor, Responsible (R): responsibility factor and Enjoy (E): enjoyment factor. These are the personal factors of the learner (Learner's personal factors) that are important to the success of blended learning. And giving importance to these characteristics of learners also shows that it is truly consistent with the learner-centered concept that not only focuses on the individual but also focuses on the internal characteristics of the learner, too. and when the word MORE is integrated with blended learning to serve as a guideline for organizing learning in the New Normal era, where the education system has learned many important lessons from the COVID-19 crisis. thus, the concept of MORE Blended Learning: MBL was born.

Keywords: Blended learning; More blended learning; Learner's personal factors

บทนำ

ก่อนที่รูปแบบการสอนจะพัฒนาดังเช่นทุกวันนี้ ในอดีตการสอนแบบดั้งเดิมจุดศูนย์กลางจะอยู่ที่ครูหรือผู้สอนเป็นหลัก เมื่อย้อนกลับไปในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 จะพบว่าการสอนเป็นลักษณะของการบอกกล่าว สั่ง อธิบาย ชี้แจง หรือแสดงให้เห็นว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและเจตคติต่างๆ โดยที่ผู้สอนและผู้รับหรือครูและศิษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในกระบวนการเรียนรู้โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตามความคิดเห็นและความสามารถของตน ผู้เรียนหรือศิษย์เป็นผู้รับการถ่ายทอดตามแต่ครูจะให้ การสอนโดยครูนี้เกิดขึ้นได้ทุกแห่งไม่จำกัดเวลาและสถานที่แล้วแต่สถานการณ์และความพอใจของครู (ทิตินา แคมณี, 2553) สำหรับประเทศไทย จุดเปลี่ยนที่สำคัญเกิดจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ทำให้เกิดแรงผลักดันสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารและ

การจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องในทุกระดับรวมถึงระดับอุดมศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544) ประกอบกับสาระสำคัญของ มาตรา 22 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545) ที่กำหนดให้การจัดการศึกษายึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บรรยายถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ชี้แนะหรือการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางไปสู่การเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองตามแต่ศักยภาพของผู้เรียน ผู้เรียนควรจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนควรมีบทบาทในการเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงฝ่ายรับ (ทิตินา แคมณี, 2553) กระทั่งเมื่อเกิดวิกฤติ โควิด19 ที่ส่งผลให้ระบบการศึกษาทั้งของประเทศไทยและทั่วโลกต้องสะดุดลง การเรียน

ในชั้นเรียนไม่สามารถกระทำได้ชั่วคราวด้วยมาตรการเว้นระยะห่าง ทำให้ต้องจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ร้อยเปอร์เซ็นต์ และแม้ว่าในระยะต่อมาสถานการณ์โควิดจะเริ่มคลี่คลายลงบ้าง แต่อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนแบบออนไลน์ในชั้นเรียนก็ยังไม่สามารถทำได้มากนัก ทำให้ “การเรียนแบบผสมผสาน ” เป็นรูปแบบที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากและเป็นทางเลือกต้น ๆ ที่มีความเหมาะสมในการนำมาใช้จัดการเรียนการสอน ซึ่งต่อมารูปแบบการเรียนการสอน “แบบผสมผสาน” นี้ สำหรับในประเทศไทยก็ได้กลายเป็นรูปแบบการเรียนอีกทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีและได้รับความนิยมมากขึ้นในวงการศึกษา (กุลธิดา พุ่งคาโน, 2564) สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานนอกจากเรื่องของกระบวนการ, เทคนิควิธี ฯลฯ แล้ว ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner’s personal factors) คุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริงอีกด้วย

การจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม

การจัดการเรียนการสอนจากอดีตถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาเรื่อยมาทุกยุคทุกสมัยอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งในเชิงรูปแบบ กระบวนการ และเทคนิควิธี ฯลฯ ย้อนกลับไปช่วงราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จะเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนจะเป็นลักษณะของการบอกกล่าว สั่ง อธิบาย ชี้แจง หรือแสดงให้ดู เป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติต่าง ๆ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน การเรียนรู้ทั้งหลายเกิดขึ้นจากผู้สอนหรือความพอใจของครู (ทิสนา แคมณี, 2553) การสอนแบบดั้งเดิมนั้นจุดศูนย์กลางจึงอยู่ที่ครูหรือผู้สอนเป็นหลัก แต่พอเข้าสู่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา การสอนเริ่มมีลักษณะเป็นระบบระเบียบมีขั้นตอนที่ชัดเจนขึ้น นักคิด นักจิตวิทยาเริ่มให้ความสนใจศึกษาวิจัยทางด้านการเรียนรู้และการสอนเพิ่มขึ้น การสอนเริ่มมีลักษณะเป็น “ศาสตร์” เพิ่มขึ้นตามลำดับ แม้จะมีความเป็นศาสตร์มากขึ้นแต่ครูก็ยังมีบทบาทเป็นตัวเอกในการเรียนการสอนครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนครูเป็นผู้แสดงผู้เรียนทำหน้าที่เป็นผู้รับ (ทิสนา แคมณี, 2553) การสอนแบบดั้งเดิมจุดศูนย์กลางจะอยู่ที่ครูหรือผู้สอน ดังนั้น ครูหรือผู้สอนซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนที่สำคัญจะต้องทำหน้าที่ออกแบบการสอน

โดยคำนึงถึงความสำคัญในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง 5 ประการ ต่อไปนี้ให้มาก (ชนาธิป พรกุล, 2551) ได้แก่

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทำให้ได้รับทั้งความรู้และกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้ แสวงหาความรู้อื่น ๆ ได้ด้วยตนเอง

2. ผู้เรียนมีโอกาสค้นพบวิธีเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และเลือกใช้กิจกรรมที่ตนเองถนัดเพื่อแสดงความรู้หรือผลงาน

3. ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข

4. ผู้สอนมีโอกาสใช้ความรู้ ความสามารถให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่แก่ผู้เรียน ตนเอง และวิชาชีพ

5. ผู้สอนมีความสุขที่เห็นผู้เรียนมีความสุข

สำหรับการจัดการเรียนการสอนของประเทศไทยนั้นจุดเปลี่ยนที่สำคัญเกิดจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ทำให้เกิดแรงผลักดันสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ รวมถึงระดับอุดมศึกษาด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544) แรงผลักดันนี้ทำให้เกิดกระแสการปฏิรูปการอุดมศึกษาไทยอย่างต่อเนื่อง และยังมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบอีกด้วย ปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) และความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ที่ส่งผลให้แนวทางและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเกิดการปรับเปลี่ยน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544) ประกอบกับสาระสำคัญของมาตรา 22 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545) ที่กำหนดให้การจัดการศึกษายึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บรรยายถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ชี้แนะหรือการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางไปสู่การเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองตามแต่ศักยภาพของผู้เรียน

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในวิธีการสอน แม้ นักการศึกษาและนักคิดทั้งหลายจะพยายามแสวงหา แนวคิด แนวทางและวิธีการใหม่ ๆ ให้มีแบบแผนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนแล้วก็ตาม แต่ผลก็ยังไม่เป็นไปตามความคาดหวังนัก ดังนั้นจึงมีการ จัดให้มีรูปแบบการสอนแบบต่าง ๆ ขึ้นมาอีก เช่น การสอนในลักษณะของการฝึกอบรม (training) เป็น การสอนที่เน้นเฉพาะเรื่องเฉพาะจุดอย่างต่อเนื่องในช่วง ระยะเวลาหนึ่ง การติว (tutoring) เป็นการสอนซ่อมหรือ เสริมเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในจุดที่เป็นปัญหา หรือเป็นความต้องการของผู้เรียน การสอนแบบชี้แนะ (coaching) การสอนแบบนิเทศหรือให้คำปรึกษา (supervising) เป็นต้น กระทั่งมาถึงในยุคที่เทคโนโลยี พัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ได้เข้ามามีบทบาทในการเรียน รู้ของมนุษย์สูงมาก สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ สามารถช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมาก ที่กระเจายกกันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ได้รับรู้และ เรียนรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง การสอนในลักษณะใหม่จึงเกิดขึ้น ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเดินทาง มาเรียนกับครูผู้สอนโดยตรง ผู้เรียนจำนวนมากไม่ว่า จะอยู่ที่ไหนก็สามารถที่จะเรียนรู้กับครูผู้สอนคนเดียวกัน ได้ในเวลาเดียวกันผ่านสื่อโทรทัศน์หรือผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ การสอนทางไกล (distance teaching) ได้เข้า มามีบทบาทสำคัญ ผู้เรียนที่มีคอมพิวเตอร์สามารถเรียน รู้ด้วยตนเองได้โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (programmed instruction) ที่ผู้จัดทำได้ทำให้ (ทิศนา แชนณี, 2553) เกิดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายเวิลด์ ไวด์ เว็บ (world wide web) (ทิศนา แชนณี, 2553)

อย่างไรก็ตาม ไม่มีวิธีการสอนแบบหนึ่งแบบใดที่ ดีที่สุด ทุกวิธีจะต้องปรับประยุกต์ให้เหมาะสมสอดคล้อง กับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการ เปลี่ยนแปลงด้านผู้เรียน ผู้สอน และสภาพแวดล้อม ดังนั้น การนำวิธีการการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ร่วมกันจึงจะ เป็นแนวทางที่จะเกิดประโยชน์ที่สุด เรียกลักษณะนี้ว่า “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ”

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ในระยะต่อมารูปแบบการจัดการเรียนการสอน อีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับความสนใจและได้รับการยอมรับใน แนวทางการศึกษาว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเชื่อมโยงความรู้ ความ คิด ประสบการณ์ ความสามารถ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ก็คือรูปแบบ “การจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการ”

สำหรับคำว่า “การสอนแบบบูรณาการ” ได้มีการ ให้ความหมายไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) การ บูรณาการ เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียน เชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มี ความหมายหลากหลายและสัมพันธ์กันเป็นองค์รวม เพื่อ ให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้งรู้จริงในสิ่งที่ศึกษาสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

กรมวิชาการ (2546) เสนอว่า การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ความรู้ความ เข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาความรู้มากกว่าหนึ่งวิชา ขึ้นไปรวมเข้าด้วยกันภายใต้เรื่องราวโครงการหรือกิจกรรม เดียวกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ความเข้าใจใน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง

อารมณ์ ใจเที่ยง (2553) การจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อม โยงหัวข้อ หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิด ความรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2559) การจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการ เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดย นำศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มาผสมผสานให้เกิดความสมบูรณ์ มีความหมาย มีความ หลากหลาย สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ของชีวิตทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์รอบด้าน เพื่อการ พัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้เพื่อ การดำรงชีวิตให้เป็นสุขได้ทั้งในสังคมปัจจุบันและอนาคต

ทิศนา แชนณี (2553) การจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการ หมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้อง กันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกันและจัดกิจกรรมการเรียน

รู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

สรุปความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้ว่า หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันเข้ามาไว้ด้วยกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning)

ในยุคต่อมาที่เทคโนโลยีพัฒนาเจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและรูปแบบของสื่อการสอนก็ได้พัฒนาตามไปด้วยอย่างเห็นได้ชัด การเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถจัดส่งไฟล์เอกสารหรือดาวน์โหลดไฟล์เอกสารได้ง่ายโดยผ่านเครือข่าย ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ง่ายขึ้น จนในที่สุดก็ได้พัฒนาจนกลายเป็นระบบ e-Learning ที่นำมาใช้กันอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามได้มีผู้ให้ความคิดเห็นเอาไว้ว่า การใช้ e-Learning แต่เพียงอย่างเดียวทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนได้ในแบบเวลาจริง หรือกล่าวในทางกลับกันผู้สอนก็ไม่สามารถสังเกตถึงความเข้าใจของผู้เรียนได้ในเวลาจริงได้เช่นกัน ดังนั้น จึงได้มีการนำ e-Learning มาผสมผสานเข้ากับการเรียนแบบพบหน้ากันในห้องเรียนแบบดั้งเดิม ถือว่าเป็น “การเรียนแบบผสมผสาน ” เป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานวิธีการเรียนแบบเผชิญหน้ากับการเรียนรู้ผ่านระบบสื่อคอมพิวเตอร์ออนไลน์เข้าด้วยกัน องค์ประกอบของการเรียนแบบผสมผสานสามารถแบ่งออกเป็นได้ 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบออฟไลน์และองค์ประกอบออนไลน์ (กุลธิดา พุงคาโน, 2564)

“การเรียนแบบผสมผสาน” หรือ Blended Learning จึงเป็นการนำวิธีการสอนแบบ online learning มาผสมเข้ากับวิธีการสอนแบบ face-to-face meetings จะใช้วิธีการสอน 2 วิธี หรือมากกว่าในการจัดการเรียนการสอน เช่น ผู้สอนนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านเทคโนโลยีผสมผสานกับการสอนแบบเผชิญหน้า จากนั้นผู้สอนสามารถนำเนื้อหาบทความไปลงไว้บนเว็บไซต์ และติดตามการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้อิเล็กทรอนิกส์ด้วย

ระบบแอลเอ็มเอส (Learning Management System) ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้องแล็บ จากนั้นมีการสรุปบทเรียนโดยการอภิปรายร่วมกันในห้องเรียน (<https://www.learneducation.co.th/blended-learning/>)

ความหมายโดยทั่วไปของคำว่า “การเรียนแบบผสมผสาน ” (Blended Learning) มีดังนี้

Dziuban & Moskal (2004) กล่าวว่า การเรียนแบบผสมผสาน หมายถึง หลักสูตรที่รวมลักษณะของการเรียนแบบเผชิญหน้ากับการเรียนออนไลน์เพื่อลดชั่วโมงการเรียนภายในชั้นเรียน

Graham, 2005, Horn and Staker, 2011 และ Bernath, 2012 สรุปไว้ในทำนองเดียวกันว่าการเรียนแบบผสมผสาน หรือ Blended Learning หมายถึง โปรแกรมทางการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อ E-learning กับการเรียนในชั้นเรียน

Horn and Staker (2011) ได้นิยามเกี่ยวกับการเรียนแบบผสมผสานของผู้เรียนในระดับ K-12 หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับมวลประสบการณ์ทางการเรียนรู้อย่างเป็นอิสระผ่าน ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยนักเรียนสามารถควบคุมตัวแปรทางการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งในด้าน เวลา สถานที่ แนวทางการเรียนรู้และอัตราการเรียนรู้ของตนเอง และยังได้จำแนกรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานออกเป็น 6 รูปแบบ ดังนี้

- Model 1: Face to Face Driver เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติที่มีการเรียนแบบเผชิญหน้าระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในชั้นเรียนโดยการเรียนรู้แบบออนไลน์ในแต่ละเรื่องหรือแต่ละประเด็นที่กำหนดในหลักสูตรของการเรียนรู้แต่ละครั้ง

- Model 2: Rotation เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบหมุนเวียนตามหลักสูตรเนื้อหาในตารางที่กำหนดของการสอนปกติในชั้นเรียนภายใต้สถานการณ์ที่มีความหลากหลายและเป็นไปตามอัตราการเรียนของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

- Model 3: Flex เป็นลักษณะการเรียนแบบผสมผสานที่มีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ภายใต้สถานการณ์ที่ต่างกันที่ครูสามารถจัดให้กับผู้เรียนในการเรียนรู้หลายรูปแบบทั้งการเรียนแบบ tutoring หรือการเรียนแบบกลุ่มเล็กตามกลุ่มสนใจ เป็นต้น

- Model 4: Online Lab เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เน้นการเรียนรู้ในห้องเรียนออนไลน์ภายใต้สภาพการณ์ของการใช้ห้องปฏิบัติการทางเทคโนโลยีสารสนเทศเต็มรูปแบบโดยครูและผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้คอยควบคุมให้ความช่วยเหลือทางการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

- Model 5: Self Blended เป็นรูปแบบของการเรียนแบบผสมผสานด้วยตัวของผู้เรียนเองตามประเด็นหรือหลักสูตรกำหนด ลักษณะดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยที่มีการเชื่อมโยงข้อมูลทางการเรียนระหว่างกันหรือระหว่างสถาบัน ลักษณะดังกล่าวนี้จะมีโปรแกรมควบคุมหลักอยู่ที่ห้องปฏิบัติการตาม Model 4 ที่จะคอยควบคุมและอำนวยความสะดวกในการเรียนในการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยตนเอง

- Model 6: Online Driver เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เต็มรูปแบบโดยมีการเรียนแบบออนไลน์ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจากหลักสูตรที่กำหนด เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศจะมีบทบาทค่อนข้างสูงต่อกระบวนการขับเคลื่อน

Smith (2001) ให้นิยามว่าการเรียนแบบผสมผสานเป็นการจัดการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์อินเทอร์เน็ต ข้อความเสียง (Voice Mail) และการประชุมทางโทรศัพท์ผสมผสานกับการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม (Traditional Education)

กนกพร ฉันทนารุ่งภักดิ์ (2548) อธิบายว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นความยืดหยุ่น มีการผสมผสานยุทธวิธีในการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบเข้าด้วยกันโดยใช้สื่อเข้ามาในการเรียนการสอน กิจกรรมต่างๆ และรูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์และการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า เพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างของบรรยากาศของการเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถบรรลุเป้าหมายของการจัดการเรียน

เจนเนตร มณีนาค (2545) สรุปว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสาน คือ การผสมผสานกันระหว่างสื่อการเรียนการสอนหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นการสอนที่มีผู้สอนยืนบรรยายให้การอบรม หรือการสอนแบบให้ทำเวิร์กชอปที่มีผู้รู้คอยตอบคำถามอย่างแจ่มแจ้ง หรือการอ่านจากตำรา รวมทั้งการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ประหยัด จิระวรพงศ์ (2552) เสนอว่าแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสาน คือการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ ต้องอาศัยบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอน นักวิชาการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกันศึกษาวางแผนเชิงระบบและกำหนดนโยบาย ตลอดจนมีส่วนร่วมจัดรายละเอียดของสื่อการสอน เนื้อหาวิชา รวมไปถึงการพิจารณารูปแบบและระยะเวลาการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรมที่มีความเหมาะสม

โดยรวมจะเห็นว่าการเรียนแบบผสมผสานหรือ Blended Learning จึงหมายถึง โปรแกรมทางการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือ e-learning กับการสอนในชั้นเรียน blended learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ผสมผสานกับการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ผู้เรียนผู้สอนไม่เผชิญหน้ากัน หรือการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลาย กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมเกิดขึ้นจากยุทธวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบเป้าหมายอยู่ที่การให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่สำคัญ

อภิชาติ อนุกุลเวช(2555) ได้เสนอข้อดีและข้อจำกัด (Strong and Weakness) ของการเรียนแบบผสมผสานไว้ ดังนี้

ข้อดีของ Blended Learning

1. สามารถแบ่งเวลาเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้เนื้อหา
2. เลือกสถานที่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในชั้นเรียนปกติหรือนอกชั้นเรียน
3. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามระดับและอัตราการเรียนรู้ (Self-paced)
4. ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างใกล้ชิดกับครูผู้สอน
5. เป็นรูปแบบการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบเดิมกับรูปแบบการเรียนเชิงอนาคต
6. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นด้วยสื่อผสม (Multimedia) หลากหลายรูปแบบ
7. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Center)

8. ผู้เรียนมีเวลาในการค้นคว้าข้อมูลได้อย่างอิสระ สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ดี
9. สามารถส่งเสริมความมั่นใจ การถ่ายโอนความรู้ของผู้เรียน และทราบผลการปฏิบัติได้รวดเร็ว
10. สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ดี
11. สามารถสร้างแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดี
12. สามารถทบทวนความรู้เดิม และสืบค้นความรู้ใหม่ได้ตลอดเวลา
13. สามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่ยากภายในชั้นเรียน ได้ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียน
14. ผู้เรียนมีช่องทางในการเรียนรู้ได้หลากหลาย สามารถเข้าถึงผู้สอนหรือแหล่งข้อมูลได้ดี
15. เป็นรูปแบบการเรียนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่ค่อนข้างขาดความมั่นใจในตนเอง
16. รูปแบบการเรียนสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมในบริษัทหรือองค์กรต่างๆ และช่วยลดต้นทุนในการฝึกอบรมสัมมนาได้

ข้อจำกัดของ Blended Learning

1. ผู้เรียนไม่สามารถแสดงความคิดเห็น หรือถ่ายทอดความคิดเห็นได้อย่างรวดเร็ว
2. เป็นรูปแบบที่อาจมีความล่าช้าในการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียน-ผู้สอน
3. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ค่อนข้างมีน้อยโดยผู้เรียนไม่สามารถมีส่วนร่วมได้ทุกคน
4. ความไม่พร้อมในด้าน Software บางอย่างก็อาจมีราคาแพง
5. เป็นรูปแบบที่อาจใช้งานได้ค่อนข้างยาก โดยเฉพาะผู้ที่ขาดทักษะความรู้ด้าน Software
6. ผู้เรียนบางคนคิดว่าไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน เพราะราคาอุปกรณ์ค่อนข้างราคาสูง
7. ผู้เรียนต้องมีทักษะ ความรู้ความเข้าใจในด้านงานคอมพิวเตอร์เพื่อการเข้าถึงข้อมูลแหล่งโลก Internet
8. ผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองค่อนข้างสูงในการเรียนการสอนรูปแบบนี้
9. ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

10. สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการใช้ระบบ Internet Network เกิดปัญหาหรือเป็นจุดบอดในการรับส่งสัญญาณ

11. เกิดการขาดปฏิสัมพันธ์แบบ Face to face ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Real Time)

เมื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานไม่ได้มีแค่ข้อดีแต่ยังมีข้อเสียหรือจุดด้อยปรากฏให้เห็นอยู่ด้วย ฉะนั้นในกระบวนการจัดเรียนการสอนแบบผสมผสานทั้งรูปแบบและวิธีการเรียนต่าง ๆ ที่นำมาผสมเข้าด้วยกัน จะต้องคำนึงถึงวิธีการที่สามารถไปด้วยกันได้อย่างสัมพันธ์สอดคล้องและลงตัว ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วจะเกิดจุดดีจุดเด่นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้มากกว่าเกิดผลเสียหรือจุดด้อย

โดยรวมจะเห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานมีระยะหนึ่งแล้ว แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด19 ที่สร้างแรงกดดันต่อการเว้นระยะห่างทางสังคม การเรียนรู้แบบผสมผสานจึงกลายเป็นแนวทางการเรียนรู้มาตรฐานที่มหาวิทยาลัยทั่วโลกเริ่มนำมาใช้อย่างรวดเร็ว อาจฟังดูเหมือนเป็นวิธีการที่ซับซ้อนมากแต่ให้ความยืดหยุ่นที่เพิ่มขึ้น เป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ทางไกลและแบบตัวต่อตัว (<https://www.studyusa.com/th/a/2369/6>) ในช่วงที่เกิดการระบาดของโรคโควิด19 ที่สร้างประเด็นท้าทายแก่ภาคการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ประเทศไทยมีความพยายามที่จะรับมือและปรับตัวอย่างเต็มที่ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ปรับเปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีต่างๆ มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการและรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะของผู้เรียน เกิดนวัตกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการและสถานที่เรียน ตั้งแต่ระบบการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management Systems : LMS) ไปจนถึงซอฟต์แวร์การเรียนรู้ (<https://du-knit.org/การออกแบบการเรียนรู้แบบ/>) ส่งผลให้แนวคิด Blended Learning ได้รับความนิยมมากขึ้น มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบผสมผสานมากขึ้น ต่างจากเดิมที่จะเน้นการเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว

สอดคล้องกับข้อสรุปของ จินตวิทย์ คล้ายสังข์ (การอบรมเชิงวิชาการ เรื่อง การเรียนรู้แบบผสมผสาน: Blended Learning) ที่ว่าวิกฤติโควิด19 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการศึกษา ผลกระทบ

จากการระบาดครั้งใหญ่ทำให้หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเริ่มที่จะมีการศึกษาการอบรมวิธีการสอนแบบ Online ขึ้น โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการสอนนอกเหนือไปจากการบรรยายโดยเรียกวิธีการสอนแบบนี้ว่า การเรียนรู้แบบผสมผสาน ปัจจุบันการจัดการศึกษาได้นำรูปแบบและเทคนิควิธีการสอนเพื่อให้สนองต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการแข่งขันของประเทศทั้งด้านความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การปรับตัวต่อการกระจายความรู้ การเชื่อมโยงความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เชื่อมถึงกันทั่วโลก การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการศึกษาในหลายรูปแบบ คำว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสานนั้นมีคำเรียกหลายคำ เช่น Blended learning, hybrid learning, web-enhanced learning, integrated learning, multi-method learning or mixed mode learning, flexible, learning เป็นต้น แต่คำที่มีความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดคือ blended learning หรือ blended training

ในด้านของ ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอาน (<https://duknit.org/การออกแบบการเรียนรู้แบบ/>) ได้อธิบายว่า ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรูปแบบ Face-To-Face หรือออนไลน์ จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนรู้แบบผสมผสานอาจจะจัดให้ครั้งหนึ่งเรียนออนไลน์ ครั้งหนึ่งเรียนแบบ Face-To-Face ก็ยังได้ หากหัวใจคือ Interactivity และในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานให้ประสบผลสำเร็จนั้น นักออกแบบการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของการเรียนที่กำหนดไว้ ระยะเวลาในการเรียน รวมถึงความแตกต่างของรูปแบบการเรียนรู้ และการคิดของผู้เรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนบทบาทของผู้เรียนและผู้สอนในการเรียนแบบผสมผสานนั้น ผู้สอนจะต้องเป็นผู้กำหนดวิธีการสอนแบบต่าง ๆ โดยมีบทบาทเป็นผู้ฝึกกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนผู้เรียนมีบทบาทสำคัญคือเป็นผู้ศึกษาหาความรู้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงเห็นได้ว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นรูปแบบการเรียนอีกทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทยที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีและกำลังได้รับความนิยมกันมากขึ้นในวงการศึกษา (กุลธิดา หุ่นคาโน, 2564)

อะไรคือ...การจัดการเรียนรู้ (ที่มากกว่า) แบบผสมผสาน (More Blended Learning)

จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็น คือ โดยส่วนใหญ่แล้วการให้ความหมายของคำว่า การเรียนแบบผสมผสาน หรือ Blended Learning จะเน้นอิงไปทางด้านของกระบวนการ เทคนิควิธีในการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน หลักสูตร เนื้อหา รวมถึงแผนการสอนและการวัดประเมินผล ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นเสมือน “สำหรับเบ็ดเสร็จ” ที่ผู้สอนต้องทำการบ้านต้องออกแบบเพื่อนำมาจัดเสิร์ฟให้แก่ผู้เรียนในกระบวนการของการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็จะอยู่ในรูปแบบเดียวกันนี้แทบทั้งหมด

แต่ในมุมมองของผู้เขียนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ได้นำรูปแบบการเรียนแบบผสมผสานมาใช้ในการสอนจริงจำนวนหลายวิชา และต่อเนื่องมาหลายภาคการศึกษานับตั้งแต่เกิดอุบัติการณ์ของโรคโควิด19 เป็นต้นมา ผู้เขียนพบว่าการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบผสมผสานนั้นยังมีอะไรที่มากกว่าการรอบการเรียนรู้แบบเดิม ๆ ที่หมายถึง ไม่ใช่แค่การ “ผสมผสาน” วิธีการต่าง ๆ เข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ยังต้อง “มากกว่าการผสมผสาน” สิ่งที “มากกว่า” นั้นหมายถึง การที่ไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะเนื้อหา รูปแบบวิธี กระบวนการ ฯลฯ เท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียนด้วย ซึ่งโดยทั่วไปอาจเรียกว่า “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” โดยคำว่าผู้เรียนเป็นสำคัญ หากจะให้ความสำคัญกับผู้เรียนอย่างแท้จริงนั้น ผู้สอนต้องพิจารณาไปถึงคุณลักษณะของผู้เรียนด้วยไม่ใช่วิเคราะห์เพียงหลักทฤษฎีเหมือนเช่นที่ปรากฏโดยทั่วไป เพราะความสำเร็จในการเรียนแบบผสมผสานในยุคที่เรียกว่า Next Normal ที่ปัจจัยแวดล้อมหลาย ๆ อย่างแปรเปลี่ยนไปอย่างมากนั้น ต้องอาศัยปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner’s personal factors) ประกอบด้วยเป็นสิ่งสำคัญ ประกอบกับด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียนนี้มีการถูกกล่าวถึงไว้น้อยมาก และหลังจากที่ผู้สอนได้เก็บรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner’s personal factors) จากที่ได้จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานในวิชาต่าง ๆ หลายภาคการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง จึงสรุปได้ว่ามีปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner’s personal factors) ที่สำคัญ 4 ประการ ที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้แบบผสม

ผสมผสานประสบความสำเร็จทั้งในแง่ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนและประสิทธิผลของผู้เรียน

4 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner's personal factors)

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner's personal factors): คุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียน 4 ประการ ที่ส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ให้ประสบความสำเร็จทั้งในแง่ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนและประสิทธิผลของผู้เรียน มีดังนี้

1. ปัจจัย M (Moral) คือ ศีลธรรม เนื่องจากการเรียนแบบผสมผสาน ผู้สอนไม่ได้เผชิญหน้ากับผู้เรียนแบบ 100% ฉะนั้น ศีลธรรมจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องมี อาทิ ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย การทำกรบ้าน การสอบต่างๆ ฯลฯ ผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงเรื่องศีลธรรมเป็นอันดับแรก เช่น การไม่คัดลอกงานของผู้อื่น การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง การตรงไปตรงมาในการให้ข้อมูล (เช่น ลืมส่งงานตามนัดหมาย แต่กล่าวอ้างว่าสัญญาณอินเทอร์เน็ตใช้ไม่ได้/เข้าระบบไม่ได้ เหล่านี้เป็นต้น)

2. ปัจจัย O (Open Mind) คือ เปิดใจสำหรับการเรียนแบบผสมผสานอาจเป็นเรื่องที่ใหม่สำหรับผู้เรียนอีกจำนวนไม่น้อยที่ส่วนใหญ่ยังคงคุ้นชินกับการเรียนในห้องเรียน โดยมีครูอาจารย์เข้าและออกตามเวลา ใช้วิธีสอนในห้องด้วยการเผชิญหน้าเป็นหลัก อย่างไรก็ตามในช่วงที่สถานการณ์โลกเผชิญกับวิกฤตโควิดได้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนมาเป็นการเรียนออนไลน์ ซึ่งการเรียนออนไลน์จะเป็นในลักษณะที่สอนในเวลา สอนเต็มเวลา แต่เปลี่ยนจากการเดินทางมาเรียนที่สถาบันการศึกษาเป็นการเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจากที่บ้านหรือที่อื่น ๆ ตามที่ผู้เรียนสะดวก เมื่อสถานการณ์โควิดเริ่มคลี่คลายและได้มีการกลับมาจัดการเรียนการสอนที่สถาบันการศึกษาก็ได้ปรากฏคำศัพท์ที่คุ้นหูขึ้นมา 2 คำ คือ “ออนไซต์” และ “ออนไลน์” ที่หมายถึงการที่ผู้เรียนมาเรียนที่สถาบันการศึกษาและการที่เรียนโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั่นเอง การเรียนที่เอื้อให้ผู้เรียนทั้งในเรื่องของสถานที่ (Anywhere) เรื่องของเวลา (Anytime) ยังมีความจำเป็นอยู่มาก เนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์โควิด19

ที่ทำให้ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยมีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาแบบ On Time เนื่องจากความจำเป็นหลายประการที่แตกต่างกันออกไป เช่น ผู้เรียนบางคนต้องทำงานหารายได้เพิ่มให้เพียงพอกับรายจ่ายที่มากขึ้น หรือขณะที่ผู้เรียนบางคนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาดูแลครอบครัวหรือบริหารธุรกิจของครอบครัวเนื่องจากสมาชิกในครอบครัวได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อโควิด เป็นต้น จึงเป็นที่มาของการนำรูปแบบการเรียน แบบ On Demand มาใช้จัดการเรียนการสอน ก่อนจะลงมือสอนผู้สอนจะต้องอธิบายรูปแบบของการเรียนและวิธีการเรียนทั้งระบบให้ผู้เรียนเข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อน และให้ผู้เรียนเกิดความยอมรับและยอมรับเปิดใจให้กับรูปแบบและวิธีการเรียนแบบนี้ การเรียน แบบ On Demand ที่หมายถึง “ตามความต้องการ” โดยเรียนผ่านแอปพลิเคชันและสื่อต่าง ๆ นำมาใช้จัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลดีต่อผู้เรียนอย่างมากเนื่องจากการเรียนที่ผู้เรียนไม่ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขเรื่องสถานที่และเวลาในการเรียน

อย่างไรก็ตามในการเรียนแบบ On Demand ก็ยังมีจุดประบางอยู่หลายประการ อาทิ การยึดหยุ่นที่มากเกินไปอาจทำให้ผู้เรียนที่มีความรับผิดชอบปานกลางถึงน้อยอาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเท่าที่ควร ความไม่เข้าใจของผู้ปกครองที่ยังยึดติดวิธีการเรียนแบบดั้งเดิมในชั้นเรียนโดยมองว่าการเรียนจากที่บ้านหรือที่อื่น ๆ จะไม่ได้รับความรู้เต็มที่ ฉะนั้นการอธิบายชี้แจงให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สอนจะต้องชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจเป็นอย่างดีเพื่อให้ผู้เรียนไปถ่ายทอดให้แก่ผู้ปกครอง และส่วนในแง่ของผู้สอนเอง ทักษะส่วนตัวและคุณสมบัติที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของการเรียนแบบ On Demand ก็อาจเป็นอุปสรรคประการสำคัญที่จะต้อง Open Mind ให้แก่ผู้สอนเช่นกัน เช่น ทักษะทางด้านไอที ทักษะในการผลิตสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ความสามารถในการบริหารจัดการชั้นเรียนอื่น ๆ อาทิ การปฏิสัมพันธ์และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียน เป็นต้น ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ หากผู้สอน ผู้เรียน และผู้ที่มีส่วนในกระบวนการจัดการเรียนการสอนทุกฝ่าย ยังไม่ Open Mind ไม่เปิดใจ และยังคงมองว่าการเรียนแบบ On Demand เป็นเรื่องยุ่งยากหรือไม่เกิดประโยชน์ ก็จะเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนผสมผสานแบบ On Demand ให้ประสบความสำเร็จ

3. ปัจจัย R (Responsible) คือ รับผิดชอบ การเรียนแบบผสมผสาน โดยเฉพาะวิธี On Demand ซึ่งผู้เรียนจะเรียนที่ไหน เรียนเมื่อไหร่ ก็ได้ตามความต้องการ และยังสามารถส่งงานส่งการบ้านต่าง ๆ ได้ในเวลาของตนเอง ต้องการอีกด้วย (แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและเงื่อนไขในการส่งงานที่ผู้สอนได้ชี้แจงและทำข้อตกลงร่วมกันไว้) ข้อดีหรือจุดเด่นของการเรียนโดยวิธีนี้คือ “การเอื้อ” “การยืดหยุ่น” ให้แก่ผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในเรื่องของสถานที่เรียนและเวลาในการเรียน ฉะนั้นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้เรียนที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนโดยวิธีนี้ คือ จะต้องเป็นผู้ที่มี “ความรับผิดชอบ” เป็นอย่างดี

4. ปัจจัย E (Enjoy) คือ เพลิดเพลิน ในประเด็นนี้ผู้สอนหลายท่านอาจจะให้ความสำคัญน้อยหรืออาจไม่ได้ให้ความสำคัญ เพราะอาจมีมุมมองว่า การเรียน คือ เรื่องของงานวิชาการ คือความข้มงวด จริงจัง จึงมุ่งนำเสนอสาระความรู้ผู้เรียนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การเรียนที่มีความสุขย่อมนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดี ขณะที่ผู้เรียนต้องเรียนด้วยตนเองหากบทเรียนสนุกสนานก็จะสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ในความสนุกสนานนั้นจะต้องนำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นแก่นสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ออกมาให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างดีด้วยเช่นกัน ในขณะที่ทุกวันนี้สังคมอาจกำลังตั้งคำถามว่า เหตุใดเด็กรุ่นใหม่จึงอดทนดูซีรีส์ดูหนังฟังเพลง ซึ่งจัดว่าเป็น “สื่อ” ประเภทหนึ่งได้เป็นเวลานานติดต่อกันโดยไม่เบื่อหน่าย ในทำนองเดียวกันจึงอาจหมายความว่าผู้เรียนก็น่าจะสามารถอดทนเรียนผ่าน “สื่อ” การสอน เป็นเวลานานติดต่อกันได้เช่นกัน หากสื่อการสอนหรือบทเรียนนั้นสามารถสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้เรียนได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่า “เรียนอย่างไรให้เหมือนไม่ใช่การเรียน” “เรียนอย่างไรให้เหมือนกำลังดูซีรีส์ดูหนังฟังเพลงที่ชื่นชอบ” หากบทเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลินได้ไม่ว่าบทเรียนนั้นจะมีความซับซ้อนหรือต้องใช้เวลานานสักเพียงใดในการดู ก็ไม่ใช่เรื่องที่ยากจนเกินไปที่ผู้เรียนจะให้ความร่วมมือในการเรียนและเรียนได้อย่างเข้าใจโดยแท้จริง

จึงนำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า “ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner’s personal factors) ทั้ง 4 ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนที่ส่งผลโดยตรงให้การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ประสบความสำเร็จทั้งในแง่ประสิทธิภาพของ

การจัดการเรียนการสอนและประสิทธิผลของผู้เรียน”

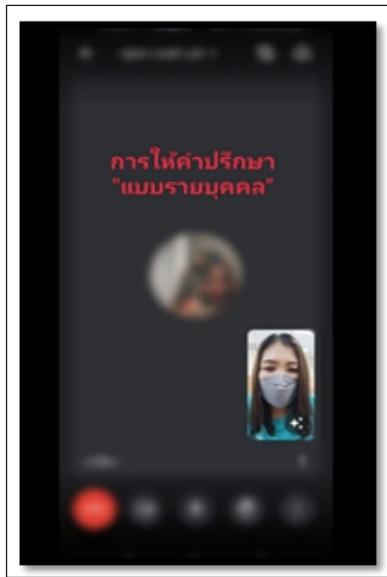
ความสำเร็จของ More Blended Learning

ความสำเร็จของ More Blended Learning ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ ที่กล่าวมาเพียงอย่างเดียว แต่ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้(ที่มากกว่า) แบบผสมผสาน ยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการ “การสะท้อนกลับ” (Feedback) “การให้คำปรึกษา” (Counseling) และ “การประเมินผล” (Evaluation) อีกด้วย

การสะท้อนกลับ (Feedback) และ การให้คำปรึกษา (Counseling): ต่างก็เป็นกระบวนการสำคัญที่ผู้สอนจะต้องออกแบบให้มีช่องทางในการให้ข้อเสนอแนะ, การสะท้อนกลับ และให้คำปรึกษาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้เรียนได้นำไปพัฒนาและปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ผู้สอนต้องมีการกำหนดสัดส่วนชั่วโมงการให้คำปรึกษาที่เพียงพอ และประกาศอย่างชัดเจนให้ผู้เรียนทุกคนรับทราบและสามารถนัดหมายได้ทั้งทางออนไลน์หรือออนไลน์ รูปแบบการให้คำปรึกษาจะต้องมีทั้งการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคลและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม โดยให้คำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามกระบวนการให้คำปรึกษาจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนสามารถขอรับคำปรึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน

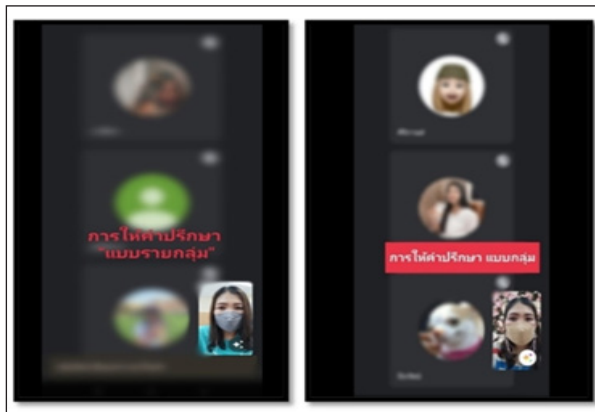
ภาพ 1 แสดงการให้ข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback)

ภาพ 2 แสดงการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล : ออนไลน์

ภาพ 5 แสดงการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม : ออนไลน์

ภาพ 3 แสดงการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม : ออนไลน์

ภาพ 4 แสดงการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล : ออนไลน์

การประเมินผล (Evaluation): การประเมินผลรายวิชาเป็นกระบวนการสำคัญอีกประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้ กล่าวคือ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนการสอนผู้สอนจะต้องทำการประเมินผลรายวิชาด้วยทุกครั้ง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงรายวิชาต่อไป เพราะแม้ว่าการประเมินผลรายวิชาต่าง ๆ จะเป็นภาระงานที่กระทำโดยหน่วยงานส่วนกลางของสถาบันการศึกษาอยู่แล้วก็ตาม แต่ในฐานะของผู้เป็นเจ้าของวิชาที่จัดการเรียนการสอนแบบ MORE Blended Learning จะต้องพัฒนาข้อคำถามและจัดทำแบบประเมินของตนเอง เนื่องจากแบบประเมินของหน่วยงานส่วนกลางจะเป็นข้อคำถามที่เป็นกลางสำหรับทุก ๆ วิชา มิได้เป็นข้อคำถามที่มุ่งเน้นสำหรับการประเมินการสอนแบบ MORE Blended Learning

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ให้ประสบความสำเร็จนั้น “MORE” โดย M หมายถึง Moral: ศีลธรรม, O หมายถึง Open Mind: เปิดใจ, R หมายถึง: Responsible รับผิดชอบ และ E หมายถึง Enjoy: เพลิดเพลิน เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน (Learner's personal factors) คุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียน 4 ประการ ที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริงอีกด้วย จึงเป็นที่มาของแนวคิดใน

การนำคำว่า “MORE” มาบูรณาการเข้ากับการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เกิดเป็นคำว่า MORE Blended Learning : MBL ขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ยังจะต้องพัฒนาต่ออีก เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคม

และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่พึงจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อพัฒนาให้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุค Next Normal ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

References

- Anukulvej, A. (2012). *Blended learning*. Retrieved from <http://www.chontech.ac.th>. (in Thai)
- Bernath, R. (2012). *Effectives approaches to blended learning for independent Schools*. n.p.
- Chantanarungpak, K. (2005). *Development of web-based instruction model blended with cooperative learning in mathematics of upper primary school students*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Department of Curriculum and Instruction Development. (2003). *Learning management for Thai language learning groups according to the basic education curriculum B.E. 2011*. Bangkok: Express Transportation Organization of Thailand. (in Thai)
- Dziuban, C. D., Hartman, J., & Moskal, P. (2004). *Blended learning*. Edu cause research bulletin.
- Graham, C. R. (2005). *Blended learning system: Definition, current trends, and future directions* In Bonk, C. J., & Graham, C. R. (Eds.), *Handbook of blended learning: Global perspective*. San Francisco, CA: Pfeiffer.
- Horn, B. M., & Staker, H. (2011). *The rise of K-12 blended learning*. Unpublished Paper: Innosight Institute.
- Jaithiang, A. (2010). *Teaching principles*. (5th ed.). Bangkok: O.S. Printing House. (in Thai)
- Jiraworapong, P. (2009). Blended learning. *Journal of education of Naresuan University*, 1-16. (in Thai)
- Khamani, T. (2010). *Teaching science: Knowledge for organizing an effective learning process*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (in Thai)
- Komenphankul, T. (2011). *The development of blended learning activites on guitar 1 course upon music practical skill for undergraduate students*. Bangkok: Silpakorn University. (in Thai)
- Maneenak, J. (2002). *From e-learning to blended teaching and learning*. Bangkok: Master Journal. (in Thai)
- Office of the Education Council. (2003). *Model for organizing the learning process according to Thai language learning content groups*. Bangkok: Hasan Printing. (in Thai)
- Office of the Prime Minister, Office of the National Education Commission. (2001). *Guidelines for educational reform higher education according to the national education act 1999*. Bangkok: Limited partnership V.T.C. Communication. (in Thai)
- _____. (2002). *National education act 1999 amendment (No.2) B.E. 2002*. Bangkok: Phrikwan Graphics Co., Ltd. (in Thai)
- Office of the Royal Society. (2014). *Royal institute dictionary 2011*. (2nd ed.). Bangkok: Nanmeebooks. (in Thai)
- Pornkul, C. (2018). *Teacher knowledge creation process, the case for integrated teaching*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (in Thai)

- Smith, J. M. (2001). *Blended learning: An old friend gets a new name*. n.p.
- Thungkanai, K. (2021). Blended learning in the new normal blended way learning in a new normal. *Journal of educational studies*, 29-43. (in Thai)
- Tumthong, B. (2016). *Theory and development of learning management models*. (3rd ed.). Bangkok: Triple Education Limited. (in Thai)

